

Ганна Ігорівна КОСТЬОВ'ЯТ

аспірантка,
викладач кафедри фінансів та банківської справи,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Віталій Вікторович СЕРЖАНОВ

кандидат економічних наук,
доцент,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

СУЧАСНИЙ СТАН ГЕНЕРАЦІЇ ІДЕЙ В ПЛАНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Костьов'ят, Г. І. Сучасний стан генерації ідей в плані трансформації розвитку економіки / Ганна Ігорівна Костьов'ят, Віталій Вікторович Сержанов // Український журнал прикладної економіки. – 2017. – Том 2. – Випуск 2. – С. 39-45. – ISSN 2415-8453.

Анотація

Перспективи розвитку країни у світовому господарстві зумовлені конкурентоспроможністю національної економіки. Вияв негативних тенденцій її розвитку свідчить про відсутність системного підходу до управління інноваційним розвитком та процесами. Така ситуація ініціює питання формування інноваційної стратегії на всіх рівнях управління, що постане ефективним інструментом розроблення та втілення системи підвищення конкурентоспроможності економіки держави для стимулювання її інноваційного та соціально-економічного розвитку. Інноваційний розвиток постає єдиною передумовою забезпечення економічної незалежності України, дає змогу подолати прірву із передовими конкурентоспроможними державами. Це обґрунтовує актуальність розроблення теоретичних і методологічних основ формування інноваційних стратегій, врахування чинників, важелів та інструментів підвищення конкурентоспроможності національної економіки, урегулювання процесів інноваційного розвитку.

Ключові слова: інновація; конкурентоспроможність; трансформація; інноваційна стратегія; соціально-економічний розвиток.

Hanna Ihorivna KOSTOVIAT

Postgraduate student,
Lecturer,
Department of Finance and Banking,
Uzhgorod National University

Vitalii Viktorovych SERZHANOV

PhD in Economics,
Associate Professor,
Uzhgorod National University

CURRENT STATE OF IDEAS GENERATION IN THE ASPECT OF ECONOMIC DEVELOPMENT TRANSFORMATION

Abstract

Prospects for country's development in the world economy are determined by the competitiveness of the national economy. The manifestation of negative tendencies in the development of the Ukrainian economy suggests a lack of a systematic approach to managing innovation development and processes. This situation initiates the formation of an innovation strategy at all levels of government, which will become an effective tool for developing and implementing a system for increasing the competitiveness of the state's economy to stimulate its innovation and social and economic development. Innovation development is the only prerequisite for ensuring Ukraine's economic independence. It allows overcoming repeated breaks with advanced competitive states. This fact substantiates the relevance of the development of theoretical and methodological foundations for the formation of innovation strategies, the consideration of factors, levers and instruments for improving the competitiveness of the national economy, the regulation of innovation development processes.

Keywords: *innovation; competitiveness; transformation; innovation strategy; social and economic development.*

JEL classification: O11, O14

Вступ

Незважаючи на відмінності, наявні в різних оцінках найбільш істотних змін економічного і соціального розвитку, усі без винятку теорії сходяться на оцінці різко зростаючої ролі інновацій і інноваційного розвитку у визначенні сутності змін, що відбуваються.

Сьогодні вчені всіх напрямів сходяться в оцінці того, що ХХІ століття можна вважати інноваційним. Ю. Яковець з приводу суті інноваційного розвитку висловився так: «Варто враховувати, що перша половина ХХІ століття — це епоха інновацій, період становлення гуманітарно-ноосферного постіндустріального суспільства з адекватними йому технологічним і економічним способами виробництва та інтегральним соціокультурним ладом» [2, с. 51].

Мета статті

Метою статті є обґрунтування необхідності комплексного соціально-економічного підходу до визначення змісту генерацій ідей (інновацій) розвитку в умовах трансформаційної економіки. Адже послідовність упровадження продуманої

інноваційної стратегії сприяє забезпеченню високого рівня науково-технічного розвитку, якості життя населення, добробуту, національної безпеки, охорони довкілля, що й необхідно для процвітання держави.

Виклад основного матеріалу дослідження

Сьогодні уряд турбує тенденція до технологічного відставання України у зіставленні з іншими розвиненими країнами. Понад 90 % продукції, яка виробляється вітчизняною промисловістю, не має сучасного рівня науково-технічного забезпечення. Частка України у світовому обсязі торгівлі наукомісткою продукцією, за оцінками експертів, становить лише 0,1 %. Це на порядок нижче, ніж частки Польщі і Китаю, і на два порядки — Німеччини [6].

Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність» (2002 р.), інновації — це новостворені (засновані) і (або) вдосконалені конкурентноздатні технології, продукти чи послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного та іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [7].

У Національній доповіді «Інноваційна Україна 2020», зокрема, констатується: «відсутність в Україні зацікавленості в інноваційному розвитку на політичному рівні, гальмування підтримки інноваційної діяльності, а то і пряма протидія їй основних міністерств в умовах, коли оточення України інтенсивно розвиває науково-технічну сферу (насамперед держави – члени ЄС), вимагає аналізу соціальних та економічних причин такого становища. Основна причина невиконання законодавства у сфері науки та інновацій в Україні, складнощі його розроблення та ухвалення пов'язані з тим, що нормативно-правові акти ухвалюються за відсутності інноваційної спрямованої економічної стратегії України» [5, с. 239].

Зацікавленість в інновації обумовлюється тим, що приріст обсягів збуту та доходів відбувається на тих підприємствах, які впроваджують інновації. Підштовхує до цього прагнення підприємств своєчасно виявляти тенденції розвитку ринку і просувати на ньому нові високоякісні товари, орієнтовані на задоволення сучасних, а також майбутніх потреб і бажань споживачів.

Як правило, інновація здатна зруйнувати уявлення про навколишнє середовище, правила і норми життя, що усталилися. «Ми живемо в суспільстві і здатні легко орієнтуватися в ньому, — пише Ф. Хайек, — а наші дії з більшою часткою ймовірності призводять до успіху не тільки тому, що оточуючі нас люди керуються відомими цілями або відомими співвідношеннями між засобами і цілями, а і тому, що ми обмежені також правилами, призначення або походження яких нам невідоме, та і про їх існування ми далеко не завжди здогадуємося» [9, с. 32].

Домінує думка [4, с. 72], що інновації – це основні ресурси для становлення та розвитку нової економіки. Важливою проблемою для вирішення питання економічного зростання держави, підвищення конкурентоспроможності є ефективне використання національного інноваційного потенціалу. А інновації, що у цьому випадку розглядаються як ресурси (в термінах економічної теорії), мають достатньо нетривалий час. Або іншими словами інновація — це вихід за межі загальновизнаних фактів.

Інноваційна діяльність — це діяльність, спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок, яка сприяє випуску на ринок нових конкурентноздатних товарів і послуг.

Інноваційна діяльність складається з інноваційних процесів, які, як правило, мають три базові складові: винахід – комерціалізація – інновація [3, с. 94]. Як видно з

послідовності, інновації, а отже, й інноваційний розвиток неможливі без технологічного прогресу та фінансування. Кожна складова інноваційного процесу потребує фінансування для її вирішення.

В основу інноваційної діяльності покладено інноваційну політику, що здійснюється на рівні держави (макрорівні) або на рівні підприємств (мікрорівні).

Основним механізмом реалізації пріоритетних напрямів мають бути загальнодержавні та галузеві наукові й науково-технологічні програми.

Орієнтація на інноваційний шлях розвитку потребує від національних суб'єктів господарської діяльності перебудови системи управління, створення на основі принципів маркетингу системи оперативного пошуку нових сфер та способів реалізації власного потенціалу, які спиралися б на нові товари, нові технології, нові методи організації виробництва і збуту.

Економіка сьогодні залишається головною сферою діяльності, де може реалізовуватися імператив розвитку. А інноваційна спрямованість розвитку є адекватною викликам глобальних трансформацій XXI ст. Ці трансформації базуються на виробництві, використанні та поширенні знань і реалізуються за безпосередньої та активної участі людини[1].

Оскільки Україна має вагомі об'єктивні передумови для формування інноваційної стратегії довгострокового економічного розвитку. Перехід України до відкритої економіки може бути проблематичним без синхронізації її економічної структури і реформ, аналогічних проведеним у високорозвинених країнах.

Щодо конкурентоспроможності економіки, то країни необхідно розглядати, як здатність країни до зростання у глобальному суперництві та співпраці в економічній, соціальній, екологічній, політичній, інноваційній сфері; ефективного використання потенціалу країни та виявлення конкурентних переваг. Варто узагальнити, що в період глобалізації конкурентоспроможність країни залежить від добре продуманої національної стратегії, стратегії оптимізації галузевої структури економіки держави, перспективних геоekonomічних напрямів розвитку країни, постійно нарощуючи економічний та інноваційний, зокрема технічний, потенціал.

У 2017 р. першою серед найбільш інноваційних країн, стала Швейцарія. До першої трійки також входять Швеція та Нідерланди. Польща знаходиться на 38-й позиції, Росія – 45-а, Молдова – 54-а, Білорусь – на 88 місці. За рік Україна піднялася з 56-го на 50-е місце в рейтингу інноваційних країн [8].

Індекс інноваційної ефективності характеризує створення сприятливих умов для інноваційної результативності. За цим показником у 2017 р. Україна на 11 місці, що на одну позицію вище, ніж у 2016 р. Це свідчить про зростання ефективності інноваційної діяльності в країні. Рейтинг складається з безлічі показників, кожен з яких також має свій індекс. У підсумку Україна отримала індекс 37,6. У минулому році цей індекс становив 35,6.

Найбільш слабкими показниками для України є: «Політичне середовище» (122), «Політична стабільність та безпека» (124), «Інститути» (101); «Інфраструктура» (90); «Стан розробки кластерів» (114) «Створення ІКТ та бізнес-моделі» (112). Щодо останнього показника, то тут також виникає питання. Адже за підрахунками аудиторської компанії – Pricewaterhouse Coopers, Україна входить до ТОП-20 найбільших експортерів ІТ-послуг в світі. Понад 70 % експорту ІТ-послуг України становить розробка програмного забезпечення на замовлення.

В Україні сформована ситуація, за якої стимулювання та підтримка виробництва високотехнологічної продукції не сприяють підвищенню конкурентоспроможності економіки країни, а навпаки, відбулось знищення великої кількості

високотехнологічних підприємств і витіснення цього напрямку сировинними низькотехнологічними суб'єктами господарювання.

Згідно з The Global Competitiveness Index 2016–2017, Україна посідає 85 позицію серед 138 країн, втративши за останній рік 6 позицій. Всесвітній економічний форум оцінює конкурентоспроможність України за 12 контрольними показниками наступним чином: якість інститутів (129 місце), стан інфраструктури (75 місце), макроекономічна стабільність (128 місце), здоров'я і початкова освіта (54 місце), вища освіта і професійна підготовка (33 місце), ефективність ринку товарів і послуг (108 місце), ефективність ринку праці (73 місце), розвиненість фінансового ринку (130 місце), рівень технологічного розвитку (85 місце), розмір внутрішнього ринку (47 місце), рівень розвитку бізнесу (98 місце), інноваційний потенціал (53 місце). Серед проблемних факторів ведення бізнесу в Україні Всесвітній економічний форум відзначає політичну нестабільність, інфляцію, неефективну урядову бюрократію, доступ до фінансування, нестабільність уряду, податкові ставки та податкове адміністрування, валютне регулювання.

Недосконала інфраструктура, наявність вакууму в інноваційній інфраструктурі щодо ефективно функціональних кластерів.

Не менш важливою проблемою є ставлення держави до підприємницької діяльності. Можна з упевненістю сказати, що ефективність контролю держави є низькою, а способи її здійснення викликають щораз все більше скарг і невдоволь.

Зниження впливу бізнесу на умови прямого іноземного інвестування, що пов'язано з браком дієвих важелів співпраці держави та приватного сектору в інвестиційній політиці, державна система не враховує інтересів бізнесу.

Зростання впливу оподаткування на інвестиційне стимулювання спричинено відсутністю податкових пільг та неефективністю спеціальних економічних зон – податки виконують тільки фіскальну функцію, а не стимулювальну [10].

Проте слід нагадати і про проблеми інвестицій та захисту прав інвесторів. Остання насамперед пов'язана із державними гарантіями, зокрема страхуванням ризиків та відповідальності. Вирішення питання інвестування є дуже важливим, адже воно дозволить не тільки оновити основні фонди, але й запроваджувати інноваційні технології. Адже, вкладаючи капітал, інвестор прагне одержати прибуток. Прибуток можливий тільки у разі ефективної діяльності компанії, а це залежить від виготовлення конкурентоспроможної продукції.

Як бачимо, в Україні переважає дисбаланс щодо розвитку окремих елементів інноваційної діяльності та чинників підвищення конкурентоспроможності й ефективності економіки (якщо порівнювати із провідними європейськими країнами, вищевказане) і ми не можемо встигати за темпами їх технологічного розвитку. Така відсталість насамперед пов'язана із численними проблемами законодавчого забезпечення інвестиційної та інноваційної діяльності, політична, економічна, соціальна диспропорції, несприятливі дії на Сході.

Отже, для створення підґрунтя трансформації економіки на інноваційний шлях розвитку, забезпечення стабільного функціонування національного господарства і досягнення високих показників соціально-економічного розвитку економіки перш за все необхідно активізувати інвестиційну діяльність.

Висновки та перспективи подальших розвідок

У державі переважає дисбаланс щодо розвитку окремих елементів інноваційної діяльності та чинників підвищення конкурентоспроможності й ефективності економіки, хоча забезпечена всіма ресурсами для покращення становища.

Пріоритетними напрямками прогресивних структурних зрушень та інноваційного оновлення виробництва в Україні традиційно вважаються літакобудування, ракетно-космічна галузь, суднобудування, машинобудування (приладобудування, виробництво енергетичного устаткування та важке машинобудування). У нашій країні є високий науково-технічний потенціал визнаних у світі власних наукових шкіл та унікальних технологій розроблення нових матеріалів, біотехнології, радіоелектроніки, фізики низьких температур, ядерної фізики, електрозварювання, технологій у галузі інформатики, телекомунікацій та зв'язку тощо. Крім того, особливої підтримки потребують ядерна енергетика, космічна діяльність тощо.

Для розвитку інновацій в Україні необхідно для початку створити ефективне інституціональне середовище, яке забезпечить економічне зростання, розвиток талантів та підвищення рівня людського розвитку.

Необхідно опрацювати державні цільові програми й оцінити їх дієвість, узгодженість і ефективність механізмів їх упровадження для вирішення завдань інноваційного розвитку України.

Також слід опрацювати українське право на предмет його гармонізації з правом Європейського Союзу, надати висновок щодо наявних у законодавстві прогалин та висунути пропозиції щодо їх усунення.

Таким чином, розглядаючи трансформацію розвитку економіки в ролі «генерація ідей», важко розкрити проблему в повному обсязі, але кожна його складова з позиції економіко-правових проблем може стати предметом більш детального і поглибленого розгляду в означеному напрямку наукового дослідження. Управління інноваційним розвитком на кожному рівні господарювання постає перспективним завданням для відповідного апарату управління та умовою зростання конкурентоспроможності.

Список літератури

1. Бутнік-Сіверський, О. Трансформація інтелектуальної власності в інноваційний продукт [Електронний ресурс] / О. Бутнік-Сіверський. – Режим доступу: <http://ndiiv.org.ua/ua/transformsitiya-intelektualnoyi-vlasn>.
2. Глобальное и национальное в экономике: по итогам Международной научной конференции – Малого университетского форума, 25–27 февраля 2004 г., Москва; МГУ им. М. В. Ломоносова [и др.]. – М.: Центр общественных наук при МГУ им. М. В. Ломоносова, 2004. – 219 с.
3. Головінов, О. М. Базові функції венчурного капіталу в контексті розвитку інноваційної економіки. / О. М. Головінов // Торгівля і ринок України: темат. зб. наук. пр. – Д. : ДонНУЕТ, 2011. – Вип. 31, Т. 1. – С. 90-97.
4. Иванова, Н. Ю. Социально-экономические функции малого бизнеса в российской экономике / Н. Ю. Иванова. – М : Высшая школа, 2003. – 304 с.
5. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця та ін.; НАН України. – К., 2015. – 336 с.
6. Основна мета урядової політики — підвищення якості життя населення // Урядовий кур'єр. – 15.03.2003 р. – № 70.
7. Про інноваційну діяльність: закон України № 40-IV від 04.07.2002 р. // Інтелектуальна власність. – 2002. – № 10. – С. 35-42.
8. Україна увійшла в ТОП-50 інноваційних країн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/2017/06/15/626071>.
9. Хайек, Ф. Право, законодательство и свобода / Ф. Хайек. — М. : ИРИСЭН, 2006. — 648 с.

-
10. Чому Україна опустилася в глобальному рейтингу конкурентоспроможності (стаття) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [//hvylya.net/analytics/economics/top-10-prichin-chomu-ukrayina-opustilas-v-globalnomu-reytingu-konkurentospromozhnosti.html](http://hvylya.net/analytics/economics/top-10-prichin-chomu-ukrayina-opustilas-v-globalnomu-reytingu-konkurentospromozhnosti.html).

References

1. Butnyk-Seversky, O. (n.d.). *Transformation of intellectual property into an innovative product*. Retrieved from: <http://ndiiv.org.ua/ua/transformatsiya-intelektualnoyi-vlasn>.
2. *Global and national economy*. (2004). Based on the results of the International Scientific Conference – Small University Forum, February 25-27, 2004, Moscow; MSU named after M. V. Lomonosov. Moscow: Center for Social Sciences at Moscow State University. M. V. Lomonosov Moscow State University.
3. Golovinov, O. M. (2011). The basic functions of venture capital in the context of the development of innovation economy. *Trade and market of Ukraine*, 31(1), 90-97.
4. Ivanova, N. Yu. (2003). *Socio-economic functions of small business in the Russian economy*. Moscow: Higher school.
5. Geyets, V. M. (2015). *Innovative Ukraine 2020: National Report*. Kyiv.
6. The main goal of government policy is to improve the quality of life of the population. (2003). *Government Courier*, 70.
7. About innovation activity. (2002). Law of Ukraine No. 40-IV of 04.07.2002. *Intellectual Property*, 10, 35-42.
8. *Ukraine has entered the top 50 innovative countries*. (2017). Retrieved from: www.epravda.com.ua/2017/06/15/626071.
9. Hayek, F. (2006). *Law, Legislation and Freedom*. Moscow: IRISEN.
10. *Why Ukraine fell in the global competitiveness rating*. (n.d.). Retrieved from: [//hvylya.net/analytics/economics/top-10-prichin-chomu-ukrayina-opustilas-v-globalnomu-reytingu-konkurentospromozhnosti.html](http://hvylya.net/analytics/economics/top-10-prichin-chomu-ukrayina-opustilas-v-globalnomu-reytingu-konkurentospromozhnosti.html).

Стаття надійшла до редакції 16.06.2017 р.